

Maria Dernałowicz

Zofia Makowiecka

Biuletyn Polonistyczny 19/1 (59), 84-87

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tylko prezentują wartościowe analizy i przemyślenia w zakresie tej problematyki - dowodzą też umiejętności dostrzegania i rozważnego, rzetelnego rozwiązywania problemów najbardziej istotnych.

Rozszerzenie zakresu dociekań przynoszą ostatnie prace. Ośrodkiem zainteresowania staje się typowe dla XX-wiecznej kultury zjawisko awangardy. Zachodnioeuropejską awangardę studiowała podczas kilkumiesięcznego pobytu na stypendium w Paryżu. Przedmiotem przygotowywanej rozprawy habilitacyjnej nt. "Problemów społecznego funkcjonowania awangardy artystycznej w pierwszej połowie XX wieku" i szeregu planowanych studiów były mechanizmy kulturowe i funkcje społeczne awangardy we współczesnej kulturze typu masowego. Zdążyła opublikować jedno tylko studium na ten temat: "Awangarda a kultura masowa".

Przedwczesna śmierć zabrała nie tylko młodego badacza o szerokich horyzontach i wielkiej kulturze umysłowej, badacza, któremu zawdzięczamy wiele cennych spostrzeżeń i przemyśleń. Straciliśmy człowieka rzetelnego i skromnego, o umyśle otwartym, ale trzeźwym i krytycznym, człowieka pełnego uroku, zrozumienia i życzliwości w stosunkach międzyludzkich; człowieka, którego nie sposób było nie cenić za wyjątkową wielkoduszość, bez żadnego *ésprit de secte*.

Dr Janusz Lalewicz

ZOFIA MAKOWIECKA

(30 I 1917-21 VI 1975)

21 czerwca 1975 r. po krótkiej chorobie zmarła dr Zofia Makowiecka, pracownik naukowy Instytutu Badań Literackich PAN, autorka i współautorka "Kroniki życia i twórczości Mickiewicza".

Urodziła się 30 stycznia 1917 r. w Zurychu. Po maturze w r. 1936 (w gimnazjum *Sacré Coeur* we Lwowie) rozpoczęła studia w Wyższej Szkole Dziennikarskiej w Warszawie, które po roku przerwała dla studiów romanistycznych na Uniwersytecie Jagiellońskim.

Lata okupacji spędziła najpierw w Warszawie, gdzie brała udział w pracy konspiracyjnej w szeregach AK (pseud. "Lena") i ochotniczo pielęgnowała chorych w Szpitalu Maltańskim. Zły stan zdrowia zmusił ją do wyjazdu w Siedleckie, gdzie przebywała wówczas Jej rodzina.

Po wojnie kończy czteroletnie Studium Księgoznawstwa i Bibliotekarstwa na Uniwersytecie Łódzkim i kontynuuje studia romanistyczne (magisterium uzyskała w r. 1951). Jednocześnie pracuje zawodowo: najpierw (1945-1946) w Instytucie Badań Czytelnictwa Spółdzielni Wydawniczej "Czytelnik", potem (1946-1949) w Państwowym Instytucie Książki w Łodzi. Zajmuje się wówczas problemami czytelnictwa, zwłaszcza wśród młodzieży szkolnej, opracowuje zestawy książek dla bibliotek powszechnych, bierze udział w przygotowaniu "Słownika tematów katalogu przedmiotowego", samodzielnie przygotowuje i przeprowadza ogólnopolską ankietę czytelniczą. Z tego okresu pochodzą jej pierwsze publikacje, poświęcone przede wszystkim problemom czytelnictwa, które ogłasza w "Bibliotekarzu", "Książce i Kulturze", "Twórczości". Wykłada też wówczas na kursach dla kierowników bibliotek gminnych Okręgu Szkolnego Łódzkiego, a w r. 1948 zostaje wydelegowana na międzynarodowy kurs bibliotekarski UNESCO, na którym wygłasza odczyt pt. "L'organisation des bibliothèques populaires en Pologne".

We wrześniu 1948 r., po likwidacji Państwowego Instytutu Książki, została przeniesiona służbowo do Instytutu Badań Literackich PAN. Była już wówczas znawcą problemów związanych z bibliotekoznawstwem i bibliografią, toteż przez pierwsze lata korzystano przede wszystkim z tych Jej umiejętności: Dyrekcja Instytutu powierzyła Jej opracowanie księgozbioru Fundacji im. Jana i Jadwigi Michalskich. We wrześniu 1953 r. przeszła do Pracowni Edytorstwa i Dokumentacji XIX w., kierowanej przez doc. Witolda Suchodolskiego. Odegrała tam zasadniczą rolę w organizowaniu pracy zespołu nad bibliografią literackiej zawartości czasopism. Wykładała też na kursach organizowanych przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.

Badania nad życiem i twórczością Mickiewicza rozpoczęła w okresie pracy w Fundacji Michalskich. Znanca realiów mickiewiczowskich i wielki miłośnik poezji autora "Pana Tadeusza" Leonard Podhorski-Okołów za-

inicjował wówczas pod patronatem IBL zbieranie materiałów do "Słownika osób i miejscowości związanych z Mickiewiczem", i do współpracy zaprosił m.in. Zofię Makowiecką. Jej umiejętności metodologiczne okazały się bezcenne przy ustalaniu podstawowej bibliografii, zasad poszukiwań źródłowych, ustalaniu formy projektowanych haseł, kompletowaniu ich zestawu. W czasie niespełna dwóch lat pracy nad "Słownikiem" Makowiecka zdobyła gruntowną wiedzę o życiu i twórczości młodego Mickiewicza oraz o otoczeniu poety. Gdy wskutek odejścia Podhorskiego na stanowisko dyrektora Muzeum Mickiewicza, a wkrótce potem jego śmierci, praca nad "Słownikiem" została przerwana, Makowiecka postanowiła zużytkować zdobyte wiadomości w innego typu pracy. Początkowo, zgodnie ze swymi zainteresowaniami czytelnictwem, planowała zbadanie lektur młodego Mickiewicza i całego środowiska filomackiego, kształtowanie się kultury literackiej i filozoficznej tej grupy. Projekt ten, przedłożony Dyrekcji Instytutu, uległ poważnej modyfikacji: Makowiecka przyjęła propozycję udziału w zespole przygotowującym "Kronikę życia i twórczości Mickiewicza" pod red. prof. Stanisława Pigonia. Opracowany przez Zofię Makowiecką, Ksenię Kostenicz i Marię Dernałowicz tom "Kroniki" obejmujący lata 1798-1821 ukazał się w r. 1957. W czasie przygotowywania go Makowiecka łączyła badania mickiewiczowskie z intensywną pracą bibliografa i edytora, publikując szereg prac z tego zakresu ("Kształcenie bibliografów", "Przeгляд Biblioteczny" 1955; "Nieznany spis pseudonimów szubrawskich", "Archiwum Literackie" t. I, we współpracy z K. Kostenicz). Nadal też w pełnym wymiarze pełniła swoje obowiązki w Pracowni. Po r. 1957 Dyrekcja Instytutu Badań Literackich powzięła decyzję kontynuowania "Kroniki". Zofia Makowiecka podjęła się wówczas opracowania dwóch jej tomów: "Mickiewicz w Collège de France. Październik 1840 - maj 1844" (za pierwszą część tej pracy uzyskała w r. 1963 tytuł doktorski, całość ukazała się w r. 1968) i "Brat Adam. Maj 1844 - grudzień 1847" (korekty tego tomu przysły na parę dni przed śmiercią autorki).

Publikowała też i inne prace: "Littérature polonaise. Histoire et textes", opracowaną wraz z K. Kostenicz i M. Dernałowicz do książki "Bibliographie sur la Pologne", Warszawa 1963 (wyd. II, Warszawa 1964), wydała z rękopisu (wraz z K. Kostenicz) "Pamiętkę przeszłości",

pamiętnik Henrietty z Działyńskich Błędowskiej, opatrzony wstępem i wzorowym komentarzem (Warszawa 1962), była autorką i recenzentką szeregu haseł do Polskiego Słownika Biograficznego.

Zasadniczym jednak nurtem Jej pracy były badania nad życiem Mickiewicza. Odpowiadały one rosnącym wśród historyków literatury i historyków filozofii zainteresowaniom wykładami Mickiewicza w Collège de France i towianizmem, a wymagały zbadania nie tylko ogromnej ilości relacji, korespondencji, opracowań, różnorodnej prasy ówczesnej, ale i kontrowersyjnych opinii, które narosły wokół tego okresu życia Mickiewicza. Zadanie to było możliwe do spełnienia tylko przy wszechstronnej wiedzy o działalności poety i o jego epoce, i wymagało ponadto znakomicie zorganizowanego warsztatu badawczego, ściśle opracowanej metody - i ogromnej, zawziętej cierpliwości w rozwiązywaniu tysiąca zagadek, w żmudnym zestawianiu źródeł. Tym wymaganiom Makowiecka sprostała w całej pełni: opracowane przez nią tomy "Kroniki" są i będą dla wielu pokoleń badaczy niezastąpioną pomocą.

Zofia Makowiecka zdążyła wykonać swoje "kronikarskie" zobowiązania. Nie ukończona została jednak przygotowywana przez nią edycja grypsów filomackich, przeznaczona do "Archiwum Literackiego", nad którą praca była już bardzo zaawansowana. Świetna znajomość problematyki związanej z wykładami predestynowała dr Makowiecką na edytkę prelekcji Mickiewicza w wydaniu krytycznym "Dzieł" - tę pracę będzie musiał już jednak wykonać kto inny. W planach pozostała też książka o Mickiewiczu wobec współczesnej mu kultury francuskiej; Zofia Makowiecka zdążyła jedynie wygłosić podczas uroczystości organizowanych w stulecie śmierci Micheleta w Grasse i w Lyonie referat pt. "Michelet, Quinet, Mickiewicz i ich wspólna walka".

Nieoczekiwana śmierć zabrała ją w pełni sił twórczych, unicestwiła wiele projektów. Zabrała też niezwykle szlachetnego, cenionego i kochanego przez otoczenie Człowieka.

Dr Maria Dernałowicz